

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

תוכן עניינים

- א. מה הפרט מפורש מים נובעים אף כל מים נובעים מאי רבי חריצין ונעיצין לאיסורא ומאי מיעט בורות שיחין ומערות להתירא.....1
- ב. לא לשפי אינש שיכרא בצבייתא באורתא ... והדר נפיל לכסא ... והדר נפיל למנא התם היינו רביתה ... לרבות יבחושיין שסיננן טעמא דסיננן הא לא סיננן שרי 3
- ג. קישות שהתליעה באביה אסורה ... להוציא את הזיזין ... לרבות תולעת שבעיקרי ... אידי ואידי בפירא והא באביה והא שלא באביה.....5
- ד. פרשה ומתה מהו מקצתה מהו לאויר העולם מהו ... לגג תמרה מהו לגג גרעינתה מהו מתמרה לתמרה מהו תיקן.....8
- ה. והלכתא קוקיאני אסירי מ"ט מינן ניין ועיילי ליה באוסייה תולעים דרני דבשרא אסירי דכוורי שריין ... מדלא קא מהניא להו שחיטה באיסוריהו קיימן אבל דגים באסיפה בעלמא מישתרי והני כי קא גבלן בהיתרא קא גבלן.....12
- הדרן עלך אלו טרפות.....14

דף סז.

א. מה הפרט מפורש מים נובעים אף כל מים נובעים מאי רבי חריצין ונעיצין לאיסורא ומאי מיעט בורות שיחין ומערות להתירא

השרצים הגדלים¹ בבורות של מים מכונסין, שאינו דומה כלל לימים ונחלים שהרי אינן נובעין וגם אינן מושכין, וכן בבריכות גדולות שאין להם מוצא

¹ חכמת אדם כלל לח סעי' ב בן איש חי שנה שניה פרשת נשא אות ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

ומובא² כל זמן שלא פירשו חוץ לבור³ לא מקרי שריץ כלל. ומכל שכן אותן שרצים שדרכן ליגדל במים או שאר משקין שבכלים שכל זמן שלא פירשו⁴ לאחורי הכלי, לא מקרי שריץ כלל⁵.

אבל אם פירשו⁶ לאחורי הכלי או פירשו לאויר בחוץ או לשפת הכלי או מן הבור ולחוץ או לשפתו, אסורין על כל פנים משום שריץ הארץ⁷.

ולפיכך כל עיר⁸ שבה התולעים מצויים במים שבבורות⁹, הן הנובעין הן המכונסים, אסור לקנות פת מפלטר גוי בעיר זו, כי הגוי לש העיסה בלא סינון, שגם באותם שאין נובעים יש לחוש שפרשו כנוזר, וכן נמי אין לשתות שם משקה הקהו"א (קפה) של הגויים מטעם האמור.

² ואם יש צינור המושך מים ממעיין לתוך הבריכה ויש לחוש שהתולעים באים מן המעיין אסורים אבל אם לא הוחזק כלל הבריכה בתולעים אין צריך לחוש (דרכי תשובה שם ס"ק ה בשם ספר ויקרא יהושע)

³ אם נפריץ הבור או שעלו המים למעלה מדופני הבור באופן שנהיו המים זוחלים על גבי הקרקע אסורים התולעים (ספר דברי יוסף סי' קלד)

⁴ ועיין ל"ת קעה ששריץ העוף הנמצא במים אסור ולפיכך יתושים וכיו"ב שנמצאו במים אסורים בשתיה ועיין בערוה"ש יו"ד פד סעי' כב

⁵ וכך קבלו חז"ל מדכתיב כל אשר יש לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו וכונת הכתוב דדוקא בימים ובנחלים הוא דבעינן סנפיר וקשקשת אבל אלו הגדלים בבורות ובכלים אפילו אין להם סנפיר וקשקשת מותרים ואפילו פירשו מן המים לדופן הבור מבפנים או לדופן הכלי מבפנים מותרין דכיון דמצינו דהתיר הכתוב אותן ובודאי דרכן של שרצים לפרוש לדופן הבור והכלי והוי כאילו ידענו בודאי שפירשו ואפילו הכי התיר הכתוב (חכמת אדם שם)

⁶ חכמת אדם שם ערוך השולחן יו"ד סי' פד סעי' כא

⁷ שהרי תיבף כשפירשו מן מקום גדילתן נקראו שריץ הארץ על כל פנים ואף על גב דיש לומר דכיון דהתירה תורה בימים בסנפיר וקשקשת ובבורות וכלים אפילו באין לו ואם כן יש לומר כשם שבסנפיר וקשקשת מותר אפילו פירשו לגמרי הוא הדין בכלים ובבורות דאפילו אין לו סנפיר מותר ואפילו פירש לגמרי אמנם קבלו חז"ל מדכתיב בפרשת שריץ המים ואת נבלתם תשקצו לרבות יבחושין שסננן דכיון שסננן הרי כבר פירשו ואסורים מן התורה (חכמת אדם שם)

⁸ בן איש חי שנה שניה פרשת נשא אות ב

⁹ עיין שו"ת האלף לך שלמה יו"ד סי' קמו וז"ל "בנדרון התולעים הקטנים שבמים הנה אין בידי להמציא תורה חדשה ואין בידי רק ליעיץ לחמם המים תחלה כדין החומץ וע"י החימום ימותו התולעים ואח"כ יסנן אותם ואז לא יפירשו דרך המסננת ומותרים אח"כ בשתיה לכל צרכיהם ובלי חימום אין בידי להתיר":

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DL117K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

שרצים הגדלין¹⁰ בחריצין¹¹ המושכין אלא שאינם נובעין כיון שדומין בצד אחד לימים ונחלים מאחר שהן מושכין ולכן יש אוסרין¹² וכן הלכה, ויש מתירין כיון שאינן נובעין.

ב. לא לשפי אינש שיכרא בצבייתא באורתא ... והדר נפיל

לכסא ... והדר נפיל למנא התם היינו רביתיה ... לרבות

יבחושין שסיננן טעמא דסיננן הא לא סיננן שרי

יבחושין או יתושיין¹³ הגדלים בשכר וביין ובחומץ, הרי הם כמו שרצים הגדלים במים שבכלים, ומותרים כל זמן שלא פירשו ואם פירשו לחוץ אסורים.

אולם אם עירה היין או השכר והחומץ מכלי לכלי אחר לא נאסרו, דכיון שלא פירשו שם לכלי שני אלא עם המשקה היינו רביתיהו, כלומר זהו דרך גידולם, וכלי שני יש לו כל דין כלי ראשון¹⁴, לענין אם פירשו לדופנו של כלי שני בפנים ומותרים כל זמן שלא פירשו לחוץ.

ודוקא מכלי לכלי אמרינן הכי רביתיהו, דמעיקרא כלי והשתא כלי. אבל השואב מים מן הבור לכלי ופירשו לדופני הכלי אפילו בפנים אסורין, שאין רביתיהו בכלי אלא בבור.

¹⁰ שו"ע יו"ד סי' פד סעי' ב וש"ך ס"ק ח

¹¹ עיין בש"ך שם ס"ק ב "בור עגול, שיח ארוכה וקצרה, מערה מרובעת ומכוסה בקירוי ויש לה פה, חריצים רחבים ומרובעים כמערה ואינם מקורים, נעיצים קצרים מלמטה ורחבים מלמעלה. ונראה דכאן לענין שרצים לא נפקא לן מידי בהא אלא דאסורא דחריצים הוא שהן מושכים כמו שכתבו הטור והמחבר בסעיף ב' כלומר שהמים שבהם יש להם מוצא וכא משא"כ בבורות וכדאית' ס"פ אלו מריפות מרבה אני בורות שיחין ומערות שהן עצורים ככלים ומוציא אני חריצים ונעיצים שאין עצורים ככלים ופירש"י והר"ן שהן עצורים שאין להם מוצא ובא"

¹² דעת הרמב"ם והמתירין הוא דעת הטור

¹³ שו"ע ונו"ב שם ג

¹⁴ ואפילו יש בכלי השני אוכלים מותר לשאוב בו כל זמן שלא יפרשו מבחוץ ואע"ג שפורשים על גבי האוכלים שבכלי מ"מ היינו רביתיהו שהרי האוכל מעורב עם המשקה וכחדא חשיבא ועוד שהרי בר' ירוחם להדיא כתב שמותר ליתן חומץ לתבשיל ובתבשיל יש אוכלין וידוע שהחומץ מוחזק בתולעים (בחומץ שבימיהם) ויפרשו על האוכל שבתבשיל אלא ע"כ שבכל כחדא חשיבא (ערוה"ש שם סעי' כה)

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DL117K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

לפיכך אסור לשאוב בכלי מן הבור או בידו דכיון דשכיח שפורשים בדופני הכלי מבפנים וכיון שתחלת גדילתן היה בבור מקרי פירש ואף על גב דלא ידעינן אם פירש אסור שמא פירש¹⁵.

מיהו מסתמא כשלא שאב לא חיישינן שמא פירשו לחוץ אלא אם כן יש הוכחה בדבר שפירשו לחוץ.

ואם פירשו מן הכלי או מן הבור לאויר וקולטו בידו קודם שהגיע לארץ, מספקא לן אי הוה כמו שורץ על הארץ או לא וספיקא דאורייתא לחומרא ואסור.

מים או משקין שדרך ליגדל בתוכן תולעים או יבחושין או יתושיין, שסיננן ופירשו מהם התולעת ואחר כך, חזרו לתוכה אסורים, הואיל ופירשו ממקום רביתן ונאסרו, אף על פי שחזרו נשארו באיסורן שהיו שפירשו שאינם חוזרין להתירן,

לפיכך לא יסננן בלילה בקסמין וקשיין שמא יפרשו התולעים על גבי הקשיין והווי להו כשרצו על הארץ הואיל ופירשו ממקום רביתן, ואחר כך יחזרו לתוך הכלי ויבא לשתותן, ואף על פי שחזרו הרי כבר פירשו ונאסרו, אבל לסננן דרך בגד וכברה דק מותר, שהרי מה שפירש משליך לחוץ ואי אפשר להם לחזור וליפול למשקה.

ומסננת¹⁶ שיש בה נקבים גדולים קצת שיוכל לעבור דרך הנקבים אסורין המים דחיישינן¹⁷ שמא פירש על המסננת ואז נקרא שרץ ואחר כך חזר ונפל לתוך המים וכיון

¹⁵ ועיין בדרכי תשובה שם ס"ק יג שאפילו אם ידוע שלא פירשו מהבור לדופן הכלי אלא קודם פירשו בתוך המים מהבור לתוך הכלי השיב פירשו כיון שאין הכלי מקום גידולם ולא שייך למימר היינו רבותיהו כיון שעצם הפרישה מהבור לכלי אוסרם שמעיקרא בור והשתא כלי ועיי"ש ס"ק טו שאפילו ביד אסור לשאוב אמנם דעת המ"ז ס"ק ה שאסור לשאוב בכלי הוא משום שמא יפרשו על הכלי מבחוץ או על שפת הכלי וא"כ לפ"ז אסור לשאוב מכלי לכלי כיון שמשקע הכלי השני בראשון ויפרוש מבחוץ וכל מה שמותאר הוא לערות מכלי לכלי אמנם לשתות בכף מן הכלי מותר שהרי תחבה במהירות והעין רואה והחוש מעיד שאין לשרץ פנאי לפרוש על אהורי הכף (ערוה"ש שם סעי' כד)

¹⁶ שם סעי' ז

¹⁷ אמנם בערוה"ש שם סעי' לד כתב שבמסננת בכל גווני שרי דלמה לנו להחזיק ריעותא ולומר שאלו שירדו דרך נקבי המסננת היו תחילה על המסננת וחזרו וירדו דאדרבא נאמר שירדו כדרכם ביחד עם המשקין ולא נשארו על המסננת וכתב ומ"מ למעשה צ"ע

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DL117K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

שפירש כבר פעם אחת אף על פי שחזר למים אסור משום שרץ ולכן צריך לזהר לסנן דרך מפה שלא יהיה באפשר אפילו לתולע דק שבדקין לעבור.

וכן חומץ שהתליע אסור לסננו כי אינם ניכרים כי אם נגד השמש¹⁸ וחיישינן שמא יפרוש על המסננת ויחזור לתוכו אבל בלא סינון מותר כדין מים שהתליעו בתלוש¹⁹ אולם כיום אין החומץ מוחזק כנגוע²⁰.

דף סז:

ג. קישות שהתליעה באביה אסורה ... להוציא את הזיזין ... לרבות תולעת שבעיקרי ... אידי ואידי בפירא והא באביה והא שלא באביה

תולעים הגדלים בפירות²¹, בעודם במחובר, חשוב כשורץ על הארץ, ואותה התולעת אסורה אע"פ שלא פירשה כאילו פירשה לארץ שעל הארץ נבראת ולוקין עליה.

במה דברים אמורים אם ריחשה התולעת בתוך הפרי. אבל תולעים הנמצאים בפולין ואפונים תחת הקליפה, והקליפה משחרת עליהם מבחוץ,

¹⁸ ואם אינן נראים נגד השמש אלא רק ע"י זכוכית מגדלת או מיקרוסקופ אין לחוש להם כלל שהרי גם האויר מלא חיידקים וכן כל מים שבעולם ואפשר לראותם ע"י מיקרוסקופ ולא חיישינן (ערוה"ש שם סעי' לו) ושמעתי בבירור דאפילו יהיה בנד דק מאד שאין בו נקב קטן בשום אופן אפילו הכי תעבור ואין לו תקנה אלא שיבשל החומץ תחלה ואחר כך יסנן דכיון שהתולע מת לא תעבור בסינון (הכמת אדם שם ועיין בערוה"ש שם סעי' לה שכתב שלדינא אין לחוש לזה אלא מה שעבר דרך הנקבים מסתמא עבר כדרכו ואין לחוש שפירש למסננת ואח"כ חזר וירד לתוך החומץ אבל כתב "ודאי מי שחש לזה תע"ב וכן אנו נוהגים") כל חומץ יש בו תולעים דקים מאד שאין נראין, אלא אם כן תתנהו בצנצנת נקיה, ותניחהו על החלון במקום שהשמש זורחת ואז נראין התולעים, לכך אין לו תקנה על ידי סינון בלבד, אלא יבשלנו תחלה בישול שהיד סולדת בו, ואחר שירתיה יסננו, ובימות החורף יבשל ויסנן בערב שבת לצורך השבוע כולו, ואם ישאר יותר משבוע יחזור ויתלע, לכך בכל ערב שבת יסנן, אבל בקיץ שהאויר חם קרוב יותר להתלע, לכך לא יבשל ויסנן אלא רק לצורך חצי שבוע דוקא: (בן איש חי שם אות ה)

²⁰ אחרונים

²¹ רמב"ם מאכלות אסורות פ"ב הט"ו שו"ע ונו"ב פד סעי' ו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

וכשמסירים הקליפה מוצאים היבחושים תחתיהם, י"א²² שמותרים²³, לפי שהם מונחים במקום צר ולא קרינן ביה (ויקרא יא פסוק מא, מג) וְכָל הַשְּׂרִיץ הַשְּׂרִיץ עַל הָאָרֶץ כָּל זֶמֶן שְׁלֵא רִיחֹשׁוּ. אַבְל הַנְּמָצָאִים בְּשֵׂרְבִיטִים, אֲסוּרִים, שִׁישׁ לָהֶם מְקוֹם לְרַחֹשׁוּ. וי"א²⁴ שאסורין מן התורה אף על פי שלא רחשו ולא פירשו מכל מקום נקרא שריץ הארץ. ולכן אותן פולין גדולין שנמצא תחת קליפתן תולע אף על פי שהמקום דחוק להם ולא רחשו כלל ואפילו לא ניכר עדין השריץ רק תחלת ריקומו וסימן הוא שנעשה אותו מקום שחור אסור כתולע עצמו²⁵.

תולעים הגדלים²⁶ בכמיהים ופטירות, דינן כמו בשאר פירות²⁷ ואם גדלו בעוד הפטריה מחובר לוקין עליהם.

מה שנמצא²⁸ לפעמים נמצא בפרי כמין נקודה שחורה, והוא מקום שמתחיל התולעת להתרקם, צריך ליטלו משם בעומק, ואסור כמו התולעת עצמו (רמ"א שם סעי' ו) פרי שהתליע²⁹, ואין ידוע אם במחובר אם בתלוש, אסור שהרי הוא ספק תורה ואין לוקין עליו.

²² שו"ע שם

²³ ובענין כנימות עיין שמירת שבת כהלכתה פ"ג הערה קה בשם הגרש"ז אוירבאך וז"ל "לכאורה י"ל שאם א"א שיגיעו למצב כזה שיהיה אפשר להבחין בחיותן וברחישתן לא שייך כלל לכנותם בשם שריץ השוריץ וכו' ורק לאחר זמן חזר ואמר הגרש"ז שנודע לו מבאי ביתו של החזו"א זצ"ל שחשש בזה לאיסור תולעים וגם נודע לו כי לפני שהכנימות מתכסות בקליפת המגן גם בעין רגילה יכולים להרגיש קצת ברחישתן"

²⁴ חכמת אדם שם סעי' יב

²⁵ וז"ל החכמת אדם שם "אף על פי שיש מקילין וכן סתם הבית יוסף בשולחן ערוך דאינו אסור עד שירחש מכל מקום הולכין להחמיר בשל תורה" (ט"ז ושי"ך ס"ק י"ט ומה שכתב הבי"ח בסימן ה' עיין בנינת אדם בכללי ספק ספיקא סימן נ"ב) ומכל מקום אם עבר ובשלן אם הוא בענין שאין לחוש שיאכל התולע עצמו בעין אלא שעל כל פנים הוא נימוח מותר דיש אומרים דלעולם איכא ששים נגד התולע אפילו בפרי קמן ועוד כיון דהטעם פגום הוא נותן טעם לפגם ובהצטרף דעת המקילין בזה. אבל אם יש לחוש שמא יש תולעים בעין אסור התבשיל אף על פי שיש ששים דכריה אינה בטלה ובספר בן איש חי שנה שניה נשא באותו כתב "תולעים הגדלים בפירות או בירקות במחובר, אסורין מן התורה משום שריץ הארץ אף על פי שלא רחשו ולא פירשו, ויש אומרים דאינו אסור אלא עד שירחשו, ואף על פי דמרן ז"ל סתם בשולחן ערוך דבעינן שירחשו, מכל מקום כיון דרבו האוסרים אפילו שלא רחשו, הכי נקטינן להלכה לאסור גם בלא רחשו, דיש להחמיר באיסור תורה, וכן המנהג פה עירנו בגדאד יכוננה עליון אמין:"

²⁶ רמ"א שם סעי' ו

²⁷ ולא אמרינן דלא חשיב מחובר לקרקע, הואיל ואין מברכין עליהם בורא פרי האדמה.

²⁸ רמ"א שם

²⁹ שו"ע שם סעי' ז חכמת אדם שם סעי' י

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

לפיכך³⁰ כל מיני פירות שדרכן להתליע כשהם מחוברים, לא יאכל עד שיבדוק הפרי מתוכו שמא יש בו תולעת³¹.

כל דבר שצריך בדיקה³² לא מהני מה שבדק מקצתן ואפילו בדק הרוב לא מהני אלא צריך לבדוק כל פרי ופרי דהוי מיעוט דשכיח.

אותן פירות³³ שאין דרכן להתליע כלל ודאי אין צריך בדיקה כלל אפי' מבחוץ.

תולעים הגדלים³⁴ בפירות, בתלוש, מותרים. שלא אסרה תורה אלא שרץ השורץ על הארץ ומותר לאכול הפרי והתולעת שבתוכו.

במה דברים אמורים³⁵, שלא פירשו מן הפרי. אבל פירשו מן הפרי³⁶ ויצאו לארץ אף על פי שחזרו לתוך האוכל מי שאכל מהן כזית לוקה שנאמר (שם) וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ לְאִסּוּר אֱלוֹ שִׁפְרָשׁוֹ לְאָרֶץ.

³⁰ שו"ע שם סעיף ה'

³¹ "ואין כל המדינות שוין בזה כי הקירשין במדינות אשכנז וכו' והירקות בכל המדינות מוחזקים בתולעים וכו' ואסור לאכלן בלא בדיקה (חכמת אדם שם סעי' יג וסעי' מז ועיי"ש שהאריך בכל מיני פירות וירקות ובכל מקום צריך לברר את רמת הנגיעות באותו מקום ועיין בן איש חי שם אות ה ואות כ וז"ל "ויש ירקות שנמצא בהם תולעים דקים הרבה וקשה לבדקן, והם מה שקורין סל"ק ומה שקורין נענא"ע, שומר נפשו ירחק מהם ופה עירנו אוכלים זה הסל"ק ואומרים שבודקין אותו, וירא שמים יסלקו מביתו ולא יבוא על שולחנו, ובביתנו לא יכנס הסל"ק למאכל, ורק בראש השנה יביאו אותו על השלחן לראותו בלבד בשביל הבקשה שבהם. ועלי גפנים כבר אסרו רבני ארם צובא יכוננה עליון אמין לגמרי, ולא יועיל להם בדיקה, וכן פה עירנו בגדאד נוהגים בהם איסור. והכימו"ן (מין תבלין) שכיחי בו תולעים הרבה בתוך הגרנדים, כמו שכתב הפרי חדש, על כן בביתנו אין אוכלים כימו"ן כלל ועיקר. וירק שקורין בערבי בטנג' (עשב מרפא), כתבנו דהוא מתליע במחובר, ואצלינו בביתנו משהין אותו י"ב חדש ואחר כך אוכלים אותו זבובים המטילים ביניהם בימות החמה על הבשר, והם כמו גרעיני חרדל לבנים, צריך לבדוק הבשר אולי יש בו מזה, ואם ימצא ידיה הבשר יפה יפה, שלא ישאר אפילו אחת מאלו ביצי הזבובין, ועיין מחזיק ברכה ז"ל בשם מהר"ם בן חביב ז"ל, יעוין שם, ופה עירנו בגדאד מצוי זה בימי הקיץ, ולפעמים ימצא זה בבשר השוהה בתנות אצל מוכרי הבשר, וצריך שתתן בעלת הבית דעתה היטב על זאת, וגם בבית תוהר לכסות הבשר ולא תניחנו בגלוי שיחנו עליו הזבובים"

³² חכמת אדם שם סעי' יד

³³ ש"ך שם ס"ק כג

³⁴ רמב"ם שם הלכה יד שו"ע ונו"כ שם ד

³⁵ שם ושם

³⁶ אם היו בתוך הגרעין ופירשו ממנו על גבו אבל מכוסים עדיין בבשר הפרי עיין בדרכי תשובה סי' פד ס"ק נב שהביא שדעת המנחת יעקב לאוסרו ואפשר לראות זה ע"י שהגרעין מנוקב ואין התולעת בתוכו וכן דעת הערוה"ש שם סעי' מ ובכנפי יונה הביא שדעת כמה ראשונים שאינו נאסר כיון שלא נחשב פירש כל שעדיין מכוסה בבשר הפרי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת חולין

ד. פרשה ומתה מהו מקצתה מהו לאויר העולם מהו ... לגג

תמרה מהו לגג גרעינתה מהו מתמרה לתמרה מהו תיקו

תולעים הגדלים³⁷ בתלוש שפרשו לאויר ולא הגיעו לארץ אלא שמת באויר קודם שהגיע לארץ³⁸, וכן אם לא פירש כולו מהפרי אלא מקצתו, או שלא פירש אלא על גבי הפרי או על הגרעין שבתוכו, או שפירש מפרי לפרי אפילו בלא אויר, כגון שהם דבוקים יחד ויצאה התולעת מזה לזה דרך נקב בלא ראיית אויר כל אלו אסורין מספק, ואין לוקין עליהן³⁹. ויש אוסרים⁴⁰ אפילו מת בתוך הפרי ופירש אח"כ.

ואמנם התולעים⁴¹ הנמצאים במיני גריסים ופירות יבשים מסתמא פירשו על כל פנים מפרי לפרי ואסורים.

י"א⁴² שכל זמן שימצא בתוך הפרי, אפילו חורו נקוב לחוץ, לא חיישינן שמא פירש וחזר. ויש אוסרים⁴³ אם חורו נקוב לחוץ והכי נהוג⁴⁴. ואם חורו נקוב לחוץ אף על פי שכולו בפנים אסור שחיישינן שמא פירש וחזר שמכיון שנקוב לחוץ הוי הוכחה שפירש⁴⁵.

תולעים הנמצאים בקמח, וכיוצא בו, אפילו בכלי אסורים. שמא פירשו לדופני הכלי אפילו בפנים וחזרו, והוא הדין במלח, או שאר דברים שאינו משקה, ולא עוד אלא

³⁷ רמב"ם שם הט"ז שו"ע שם בן איש חי שנה שניה פ' נשא אות ט

³⁸ ודעת רש"י והרבה ראשונים שאם מת קודם שפירש אינו נאסר שהרי כל עיקר איסור הפרישה הוא משום דמקרי שורץ על הארץ אבל אם מתה קודם שפירשה א"כ לא תוכל לשרוץ דהיינו לרחוש ולהתנענע (ערוה"ש שם סעי' מא)

³⁹ ולפ"ז בהצטרף עוד ספק הוי ספק ספיקא ומותר אמנם עיין בפר"ח סי' קי בכללי ס"ם אות ה דבעיא דלא איפשטא בגמ' כגון ספק זה אינו נכנס בכלל ס"ם (ערוה"ש שם סעי' למ)

⁴⁰ רמ"א שם ורמב"ם שם וז"ל הבן איש חי שם אות ט ויש לתולע זה דין בריה דאפילו באלף לא בטיל, ואפילו אם התולע מת בתוך הפרי ואחר שמת פירש מן הפרי גם כן אסור ויש לו דין שרץ השורץ, ומשמע שלדבריו הוי דאורייתא אמנם עיין בדרכי תשובה שם ס"ק נה שכתב דלכו"ע הוי איסורו מדרבנן

⁴¹ חכמת אדם כלל לח סעי' ט

⁴² שו"ע ונו"כ שם

⁴³ רמ"א שם

⁴⁴ ויש לחוש לדעת האוסרין, ובפרט שכתב רמ"א ז"ל שכן נהגו, ופה עירנו כנדאד יכוננה עליון אמן, המנהג פשוט לאסור בחורו נקוב לחוץ: (בן איש חי שם אות י)

⁴⁵ חכמת אדם כלל לח סעי' ט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

שאפילו אם לא שרצו רק בקמח גופה גם כן מקרי פירש כמו פירש מפרי לפרי⁴⁶. ולכן צריך לנפותו בנפה וכברה עד שמשליך התולעים⁴⁷.

תולעים שאינם⁴⁸ נראים לעין אלא בעזרת עזרי ראייה כגון זכוכית מגדלת וכיו"ב אין בהם איסור שלא ניתנה תורה למלאכי השרת ולא נאסרו אלא דברים הנראים בראיה טבעית⁴⁹.

⁴⁶ דדוקא במים ושאר משקין שרינן פירשו בפנים, משום דהיינו רבתייהו, אבל במאכל לא אמרינן היינו רבתייהו, ואסורין בכל גוונא, ולא עוד אלא אפילו אם לא שרצו אלא רק בקמח גופיה, יש להם דין פירש ואסורין, כמו דין פירש מפרי לפרי, ולכן אם הם קטנים שאי אפשר לבררם ולהוציאם מן הקמח אפילו על ידי נפה נאסר הקמח, אבל גדולים שאפשר לבררם על ידי הרקדת הקמח בנפה, הרי זה מרקד הקמח מן התולעים ומותר: (בן איש חי שם אות יב) אבל דעת הערוה"ש שם סעי' מה מו שתולעים השורצים בצבור של דברים קטנים קמח או מלח או אפילו שרצו בציבור חיטים מבחוץ לא חשיב פירשו מה שפירשו מקורט לקורט של קמח או מלח או מחיטה לחיטה שהכל דבר אחד ורק בהשריצו בתוך חיטה אחת ופירשו ממנה לאחרת חשיב פירשו מפרי לפרי

⁴⁷ הנפה של הקמח כיון שישאר בה קמח בין נקבי האריגה, וכן בין העין לשערות האריגה, ויגיע להם לחות יתהווה בה תולעים, ובפרט בימי הקיץ, לכן יזהר לנפץ ממנה שיורי הקמח אחר שעוסק בה, ויתלה אותה באויר במקום שליטת השמש, וכל פעם שיבא לעסוק בה יבדקנה היטב, וקודם כמה שנים הביאו לעירנו מערי הנדייא נפה כולה מברזל, וזה עדיף טפי שיוכל לנפץ ממנה הקמח על ידי הכאה בידו או בקרקע, וגם אין בה מחבואות שיכנס שם קמח וישאר שם כדי שיתליע: (בן איש חי שם אות יח)

⁴⁸ ערוך השולחן יו"ד סי' פד סעי' לו

⁴⁹ וז"ל בשו"ת יחוה דעת ח"ו סי' מז "הדבר ברור שכל מה שאסרה תורה בדברים התלויים בבדיקה על ידי ראייה, אינם אלא על ידי ראייה טבעית, כי האדם יראה לעינים, ולמראה עיניו ישפוט, אבל לא על ידי ראייה במיקרוסקופ וזכוכית מגדלת. ולכן תולעים שאינם נראים לעין כלל, אין בהם שום איסור, אע"פ שנראים הם ע"י זכוכית מגדלת ומיקרוסקופ. וכן מתבאר בספר חכמת אדם בבינת אדם (כלל לח סימן מט), שהביא מה שכתב בספר הברית, שנתברר ע"י חכמי המחקר שאי אפשר לייין להיות חומץ עד שירום תולעים, והמסתכל במיקרוסקופ יראה שהחומץ מלא תולעים רוחשים, ולכן אסור לאכול מהחומץ אפילו על ידי סינון, אלא צריך להרתיחו תחלה, ואחר כך יסננוהו דרך בגד דק מאד. וכתב על זה החכמת אדם, שבודאי אין מקום לאסור כל חומץ מטעם תולעים, שהרי נאמר בנזיר חומץ יין לא ישתה, הא לאחרים מותר, וברות נאמר וטבלת פתך בחומץ, וכי הכתוב יסתום כל כך באיסור לאו, ולא יפרש שזוהו דרך בישול והרתחה תחלה, ואם באנו לחוש שהחומץ יש בו תולעים בכה, (ולא בפועל), אם כן גם ביצים לא נאכל, שהרי כתב בספר הברית, שבקשר הביצה נראה אפרוח על ידי מיקרוסקופ, אלא ודאי שלא אסרה תורה מה שבכח אלא מה שיצא לפועל ונראה לעין. ורק כוונת ספר הברית לאסור חומץ כזה שכאשר מסתכלים בו נגד השמש נראים בו תולעים, וכמו שכתב בבית יוסף סימן פד בבדק הבית בשם רבינו ירוחם וכו'. ע"ש. וכן כתב בספר מאורי אור (חלק קן טהור חולין נח: דף פח ע"א), שאותם רמשים קטנים מאד שאינם נראים אלא על ידי מיקרוסקופ בחומץ ובקמח, לא חששו להם חכמים כלל, ורק באותם הנראים לעין יש לחוש בהם משום איסור תולעים אף על פי שהם קטנים מאד. ע"ש. וכן פסק הגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין בספר ערוך השולחן (סימן פד סעיף לו). ע"ש. וכן כתב הגאון רבי שלמה קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת (תנינא, בקונטרס אחרון סימן נג), שבדיקה בזכוכית מגדלת דהיינו מיקרוסקופ לא מעלה ולא מורידה מצד ההלכה, שהרי ידוע מה שאומרים חוקרים מומחים שאם נסתכל במים במיקרוסקופ נראה בכל מים אפילו מסוננים תולעים רוחשים, וממה שאין אנו משגיחים בזה, מוכח שבדיקה בבלי זה אין לחוש לה אפילו לחומרא".

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

שרצים שאינם ניכרים אלא בעקבות הקורים אותם הם יוצרים (כעש הקמח) אינם אסורים⁵⁰.

קושי בראיה הנובע מחמת רקע הדבר שעליו מונח השרץ או משום צורת השרץ או מחמת חוסר מומחיות המתבונן אינו מתיר את השרץ באכילה⁵¹.

וישנם כמה מיני אוכלים שנגיעותם בתולעים גבוהה ושכיחה וחייב לבדקם אולם הדברים תלויים לפי אקלים המקום וצורות הגידול להלן מספר דוגמאות מהדברים השכיחים ברוב המקומות⁵².

אורז: כיון שיושב לפעמים זמן רב על המדפים מצויים בו תולעים ולפיכך רצוי לקנות אורז מאיכות טובה שארוז היטב ובמקום שיש בו יש תנועת קונים סדירה כמו כן רצוי לבדוק כשקונים שאין בתחתית האריזה אבקה או קורים שזה סימן למציאות חרקים ובודקים את האורז ע"י פיזור על משטח בהיר במקום שיש בו תאורה טובה ואחרי שנבדק ולא נמצאו חרקים יש לשוטפו במסננת תחת זרם מים באם האורז נגוע בחרקים אפשר להציפו במים ביחס של פי שנים מים מהאורז ובתוספת שתי כפות מלח לליטר מים ואחרי ערבוב החרקים והגרורים הנגועים צפים על המים

אפונת גינה טריה: יש לפתוח את התרמילים ולחפש סימני חדירה או מראה משונה ולאחר מכן מורידים את האפונים ובודקים מכל צידיהם שימורי אפונה מטיב מעולה אינם צריכים בדיקה ומכל מקום כדאי לעיין אם אין גוף זר.

בצל יבש: בעל קליפה כמושה כהה או שנבטו בו עלים ירוקים או שהוא רך ואין גלדיו מהודקים צריך לקלפו וחפש אחר גרגירים לבנים ולהתבונן אם הם זזים.

בצל ירוק: בגידול רגיל נגוע מאד וכמעט אי אפשר לבדקו.

ברוקלי: בגידול רגיל עדיף להשתמש רק בקלחים וצריך להשרותו זמן מה בחומר ניקוי ואח"כ לשוטפו בזרם מים חזק.

גרנולה: אם אינו טרי או שיש אבקה או קורים שכיח בו נגיעות ויש לפזרו על משטח בהיר ולבדקו.

⁵⁰ ספר הכשרות פי"ג הערה ו ובענין כנימות עיין שמירת שבת כהלכתה פ"ג הערה קה בשם הגרש"ז אורבאך וז"ל "לכאורה י"ל שאם א"א שיגיעו למצב כזה שיהיה אפשר להבחין בחיותן וברחישתן לא שייך כלל לכנותם בשם שרץ השרץ וכו' ורק לאחר זמן חזר ואמר הגרש"ז שנודע לו מבאי ביתו של החזו"א זצ"ל שהשש בזה לאיסור תולעים וגם נודע לו כי לפני שהכנימות מתכסות בקליפת המגן גם בעין רגילה יכולים להרגיש קצת ברחישתן"

⁵¹ עיין בספר בדיקת המזון כהלכתה עמ' 102 ועיין שו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קכד

⁵² ע"פ ספרי אחרוני זמננו שנכתבו בענין זה ושאר מיני מאכלים יש לברר כל דבר לפי מקומו וצורת גידולו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

חומוס: בודקו באופן כללי שאין בו פירורים או קורים ואח"כ צריך להשרותו או לבשלו⁵³ כדי שיתנפחו הגרגרים ולחפש נקבים או כתמים שחורים נמצאו שלוש נגועים בחבילה צריך לבדוק את כולם אחד אחד.

חסה: בגידול רגיל נגועה מאד ובדיקתה קשה מאד ולכך מן הראוי שלא לקנותה.

כרוב לבן: מגידול רגיל מסירים את העלים החיצוניים חותכים את הכרוב לרבעים ואז ממרידים את העלים ומשרים בנוזל ניקוי מספר דקות ואח"כ מוציאים ושוטפים כל עלה תחת זרם מים ואח"כ בודקים כל עלה כנגד מקור אור כל צללית כהה יש להסירה.

נענע: מגידול רגיל נגוע מאד וכמעט א"א לבדוק ולכן מן הראוי של לקנותו.

עדשים: יש לפזרם על משטח בהיר במקום מואר היטב ואח"כ לשוטפם היטב, בעדשים חומים יש להמיס 300 גרם מלח בליטר מים ולשפוך את העדשים לפנים ולערב היטב והעולה למעלה הרי הוא נגוע והשאר מותר.

עלי גפן: ראו להשתמש בעלים צעירים וחלקים וצריך להשרותם בנוזל ניקוי מספר דקות ולשפשפם היטב כמו כן אפשר להקפיאם 48 שעות ואז לשוטפם היטב.

פטירות: בודקים שלושה ע"י תלישת ראש הפטריה ובודקים שאין נקבים קטנים אח"כ בודקים את האזור החום בתחתית הראש לראות שאינו ממוסמס ומחלקים את הראש למספר פרוסות וכן את הרגל ובודקים שאין נקבים קטנים⁵⁴.

צימוקים: יש לבדוק אין הצטברות של פירורים כהים על גבי הצימוקים ובדפנות האריזה ואח"כ שוטחים אותם ובודקים את פניהם לראות שאין דבוקים עליהם חרקים בצימוקים כהים רצוי להשרות במים פושרים זמן מה ולערבב ואם יש תולעים הם יצופו על פני המים.

שעועית יבשה לבנה: יש להשרות או לבשל עד שהקליפה נהיית שקופה ולחפש נקבים או כתמים שחורים שאינם מתקלפים ע"י הצפורן.

שעועית חומה יבשה: יש לבדוק שאין נקבים או כתמים לבנים וי"א שרצוי לחצות כל שעועית ולבדקה.

⁵³ י"א שצריך להשרותו שמונה שעות או לבשלו בכמות של פי שלוש מים מהחומוס עד לרתיחה ואז להשאירו מכוסה למשך שעתיים

⁵⁴ החלל שבמרכז רגל הפטריה אינו סימן לנגיעות אלא כך דרך הגידול הטבעי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DL117K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

**ה. והלכתא קוקיאני אסירי מ"ט מינם ניים ועיילי ליה
באוסיייה תולעים דרני דבשרא אסירי דכוורי שריין ...
מדלא קא מהניא להו שחיטה באיסורייהו קיימן אבל דגים
באסיפה בעלמא מישתרי והני כי קא גבלן בהיתרא קא
גבלן**

כל תולעים הנמצאים בבהמה⁵⁵, בין שהם בין עור לבשר בין שהם במעיה, אסורים דבהמה בשחיטה תליא מלתא ואלו שגדלו בתוכה עד שלא נשחט באו מאיסור אבר מן החי ושחיטת בהמה לא מהני להו שהרי יש להם חיות בפני עצמן⁵⁶ ודוקא מחיים, אבל הגדלים בבשר אחר שחיטה. מותרים⁵⁷ כל זמן שלא פירשו. ויש מי שאוסר⁵⁸ התולעים המתהווים לאחר שחיטה מכל דבר הטעון שחיטה. ונהגו להקל, כסברא הראשונה.

תולעים הנמצאים⁵⁹ בדגים במעיהם ובמוח ובכבד, אסורים דמעלמא אתו. ואם נמצאו בין עור לבשר או בתוך הבשר, מותרים. ואפילו פירשו קצת וחזרו, מותרין, כי כן רביתיהו לפרוש קצת ולחזור, דלא שייך בהם אבר מן החי כדגים עצמם ואמנם הגדלים על העור מבחויין אסורין דמעלמא אתו⁶⁰.

⁵⁵ שו"ע שם סעי' מז חכמ"א שם סעי' כח

⁵⁶ ואינו דומה לשליל דמרבינן מכל בבהמה תאכלו אבל אלו באיסורייהו קיימי (ש"ך ס"ק מ"ב)

⁵⁷ שמעתי בשם גאון אחד מקהלה קדושה בראד דאף על גב דקיימא לן במורנא שנמצא בריאה דכשרה מכל מקום אם נמצא ג' תולעים אם כן הוחזקה אותה ריאה בתולעים ואסורה באכילה עד שיבדוק אחר התולעים: (חכמ"א שם סעי' ל')

⁵⁸ רמ"א שם

⁵⁹ שם סעי' מז חכמ"א שם סעי' כח

⁶⁰ ויש מקומות שהמים מגדלים בדגת הים שרצים אצל הסנפירין סמוך ממש להם וגם על הסנפירין ובתוך הפה והם עגולים כעדשה ואין ניכרין כלל ויש להם עינים שחורים כב' טיפי זבובים סמוכין זה אצל זה והמכיר אותן יכול להפרישן בסכין ובק"ק פראג הכל מכירין אותן ונתפרסם שם האיסור וקורין אותן (פיש לייז) וכמה פעמים הראיתי אותן להסוחרים שנסעו עמי מלייפסיג דרך דרעוין ושלעזיא והפרשתי אותן והנחתי בצלוחית של מים וראו אותן שמיין במים ולכן על כל פנים חייב גדול לגרר היטב על הסנפירין וסמוך להם ועל הזנב ויבדוק היטב אחורי אזנים ובפה ואלו פיש לייז לא מצאתי בדגים שבוילנא וקארלסבארד ודאנציג אבל בכפר בעצקא הסמוך לעיר שטאליפיאן בדקתי שם הדגים ומצאתי גם כן ובכל המקומות צריך לבדוק תיכף מתחלת ימי פסח בדגים בפה ובאזנים ובפרט בדג שקורין העכט שיש שם תולעים כמו חומין והם כמו נחש

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובהטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

והגדילים בדגים⁶¹ אחר שניצודו או בגבינה, מותרים, כל זמן שלא פירשו דדוקא בדבר שנידולו מן הקרקע אף שהוא בתלוש מכל מקום שייך בו השרץ השרץ מה שאין כן בדבר שאין גידולי קרקע כלל לא שייך שרץ⁶² אבל ליטול התולע ביד או בסכין אסור דהוי פירש גמור ואסור משום מראית העין וי"א⁶³ שהכל אסור.

הלכך⁶⁴ תולעים הנמצאים בקערה, שנפלו מן הבשר, מותרים לדעת המתירים, והוא שפירש מת. ולא חיישינן שמא פירשו מחיים חוץ לחתיכה, דמסתמא אותם שפירשו מחיים נפלו כשהדיחו הבשר.

עוד נוהגים⁶⁵ בתולעים של גבינה לאכלן, אע"פ שקופצין הנה והנה על הגבינה. אבל אם פירשו לגמרי, אוסרים אותן. מיהו אם נתערבו בשאר מאכל, ולא יכולין להסירן משם, אין אוסרין המאכל, כי יש מתירין אותם בכל ענין וטוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה.

ראוי לאדם להסתכל במה שאוכל ועל ידי זה ינצל מכמה תולעים⁶⁶.

וכבר התבאר לעיל דף נח: שאם⁶⁷ שהה הפרי אחר שנעקר י"ב חודש⁶⁸, אוכל בלא בדיקה. שכל בריה שאין בה עצם, אינו מתקיים י"ב חודש. ומכל מקום צריך לבדקן להשליך התולעים הנמצאים ביניהם מבחוץ, או על גבי הפרי. הלכך הבא לבשל לאחר י"ב חודש פירות שהתליעו, יתנם לתוך מים צוננים המתולעים והמנוקבים יעלו למעלה, ואחר כך יתנם בקדירה מים רותחים, שאם נשאר בו תולעת ימות מיד.

ארוך ודק ואני הראיתי להם הרבה פעמים וכמעט זה מצוי בהעכט מקודם פסח עד ימי החורף (חכמ"א שם סעי' כא)

⁶¹ חכמ"א שם סעי' כט

⁶² ואותן הגדלים בבהמה אסורין משום אבר מן החי מה שאין כן אלו וכנ"ל (חכמ"א שם סעי' כט)

⁶³ הפרי חדש אוסר הכל ומנהג בגדאד ג"כ לאוסרו כמש"כ בן איש חי שם אות כא ולכולי עלמא אם נתערבו בתבשיל סגי ברוב ולא בעי ששים (חכמ"א שם)

⁶⁴ שו"ע ונו"כ שם

⁶⁵ רמ"א שם

⁶⁶ ומעיד אני עלי שכמה וכמה פעמים ניצלתי על ידי זה בעזר ה': (תכמת אדם שם סעי' כ)

⁶⁷ שו"ע ונו"כ שם ח

⁶⁸ עיין בספר הכשרות פ"ג הערה טו הביא שדעת הגר"ש אורבך כדעת הפר"ח י"ד פד שאפשר להקל אפילו אחר ששה חדשים מזמן שמתה התולעת ודעת הגר"ש אלישיב כדעת הפמ"ג שם שצריך דוקא י"ב חודש ועיי"ש שדעת הפמ"ג שבשנה מעוברת בעיני י"ג חודש

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DL117K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת חולין

אבל אם נשמרו אותם פירות בהקפאה או בשמורים אף לאחר י"ב חודש צריך בדיקה בתוכן וכן פירות שרוקחו בסוכר או בדבש או שנכבשו במלח וכיו"ב אף לאחר י"ב חודש צריכים בדיקה⁶⁹

הדרן עלך אלו טרפות

⁶⁹ שמכיון שהם שתנאי שימור א"כ אין התולעת שבתוכו נרקבת ולא שייך היתר זה עיין בדיקת המזון כהלכה עמ' 156 ובספר הכשרות שם סעי' ה ובהערה טו וז"ל הבן איש חי אות יט "וכן דבש שנפלו בו נמלים יחממנו עד שיהא ניתך ויסננו, ומרקחת שנפלו בה נמלים שאי אפשר לסננה, אין לה תקנה להשהותה י"ב חדש, משום דקימא לן בריה שאין בה עצם שעבר עליה י"ב חדש נעשית כעפרא, דהכא שאני דיש להסתפק ולומר אולי הדבש מעמיד ומקיים דברים הטמונים בתוכו, ולהכי גם אחר י"ב חדש קיימי באיסוריהו"

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

